

Motion

1982/83: 1100

Thorbjörn Fälldin m. fl.
Energipolitiken

Sammanfattning

En offensiv och framtidsinriktad energipolitik har avgörande betydelse för att förbättra vår ekonomi, öka sysselsättningen och värna om natur och miljö.

Energien har i sig inget egenvärde. Dess värde ligger i de nyttigheter som vi kan åstadkomma genom att använda energi.

Då nästan all energiproduktion medför stora kostnader och en belastning på natur och miljö, måste det vara en primär målsättning att använda all energi så effektivt som möjligt.

De ur alla synpunkter bästa energiinvesteringarna är i de flesta fall investeringar som syftar till att *bruka energi bättre*.

Energi kan aldrig förbrukas, men måste alltid ha en viss minimikvalitet för att kunna brukas till avsett ändamål.

En medveten hushållning med energikvalitet är en viktig förutsättning för att *bruka energi bättre*.

Några av de offensiva satsningar som centern konkret redovisar i motionen är:

- Bättre utnyttjande av inhemska bränslen, vilket minskar behovet av kol.
- Bättre brukande av tillgänglig elkapacitet, som drastiskt kan minska vårt behov av olja.
- Bättre tillvaratagande av jordbrukets möjligheter för energiproduktion.
- Bättre och mer flexibla fjärrvärmesystem, som möjliggör lägre vattentemperaturer och ökat bruk av alternativ energi, samt utnyttjande av lokala energikällor.
- Bättre och effektivare energihushållning i befintlig bebyggelse genom att både fastighetsägare och boende får nytta av de kostnadsbesparingar som effektiv energianvändning innebär.
- Bättre och effektivare utnyttjande av solenergi, vilket minskar vårt behov av kol och olja.
- Bättre utformat samhällsstöd till angelägen utveckling av energiteknik och distributionssystem för bl. a. inhemska bränslen.

Ett fullföljande av denna politik kommer att ge tiotusentals nya arbeten, markant förbättra vår bytesbalans, stärka industri, skogs- och jordbruk, förbättra miljön och ge en trygg och säker energiförsörjning. Med denna energipolitik kan vi komma ifrån de lösningar tidigare socialdemokratiska

regeringar skapade utifrån sina felaktiga bedömningar av elbehovets utveckling.

Inledning

Enligt centerpartiets mening kan kravet på en allsidig välfärd innefattande såväl goda ekonomiska levnadsbetingelser som en god livsmiljö bäst tillgodoses i ett decentraliserat samhälle. Energipolitikens inriktning har en avgörande inverkan på samhällsutvecklingen. Den koncentrationsinriktade energipolitik som socialdemokraterna tidigare bedrev och nu på nytt gör sig till tolk för förstärker övriga centraliseringstendenser i samhället och därmed miss-hushållningen med tillgängliga resurser.

Energipolitikens inriktning måste vara att skapa ett decentraliserat energisystem baserat på utnyttjande av i huvudsak inhemska förnybara energikällor och en effektiv användning av tillgängliga resurser. Då får vi de bästa förutsättningarna för att kunna tillgodose kraven på resurshushållning, ekologisk balans, god miljö, hög säkerhet, försörjningstrygghet, ökad sysselsättning samt en stärkt ekonomi. Stimulans av småskaliga energisystem ger vidare medborgarna bättre möjligheter till inflytande och kontroll över energisystemen.

Från centerpartiets sida har vi vid upprepade tillfällen, senast i motion 1982/83: 112, understrukit betydelsen av en decentralistisk inriktning på energipolitiken. De energipolitiska beslut som togs 1976–1982 av regeringen under centerns ledning har inneburit att den tidigare centralistiska och koncentrationsinriktade socialdemokratiska energipolitiken successivt förändrats. Från att ha haft en energipolitik som medförde ett storskaligt, känsligt energisystem med stort utlandsberoende fick vi en energipolitik som successivt inriktades på att forma ett decentralistiskt energisystem byggt på den allsidighet som ett system med bättre energihushållning och utnyttjande av olika inhemska energikällor innebär. De förslag som framlades efter folkomröstningen fullföljde centerpartiets krav på åtgärder för resurshushållning, avveckling av kärnkraften och minskat oljeberoende. Vidare har kommunerna bl. a. ålagts att ta fram energiförsörjningsplaner. Lagen om den kommunala energiplaneringen från 1977 skärptes. Ojeersättningsplaner har upprättats osv.

Vi måste dock gå vidare och ta ytterligare steg för att uppnå de mål som fastlagts i de energipolitiska besluten under 1976–1982. Målsättningen att på ett miljövänligt sätt styra över energisystemet mot användning av förnybara energikällor är för sitt förverkligande beroende av en medveten hushållning i energianvändningen. En effektiv energianvändning förutsätter i sin tur bl. a. hushållning med energikvalitet. Vi måste kort sagt *bruka bättre i stället för att förbruka mer*.

Industrisektorns volymexpansion behöver inte förutsätta en ökad energianvändning. Det mest förskräckande exemplet är kärnkraftssatsningen, där följderna av socialdemokraternas tro på en exponentiell utveckling av elan-

vändningen medfört att vi nu har en mycket stor elproduktionskapacitet utan att vi för den skull gynnat den industriella utvecklingen.

Från centerpartiets sida kan vi inte acceptera den återgång till centralistiskt och storskaligt inriktad energipolitik som präglar budgetpropositionen. Enligt vår mening bör riksdagen med skärpa uttala att de riktlinjer för en decentralistiskt inriktad energipolitik med en medveten resurshushållning, som fastlagts under centerpartiets tid i regeringsställning, skall gälla även i fortsättningen.

I det nuvarande ekonomiska läget är det nödvändigt att åtgärder vidtas som förbättrar tillväxten i ekonomin. Investeringar på energiområdet har mycket goda möjligheter att skapa nya jobb och generera en uppgång i ekonomin. De mest näraliggande möjligheterna att skapa nya arbetstillfällen är satsningar på att utnyttja inhemska bränslen såsom t. ex. skogsavfall och torv. Sådana satsningar får vidare en direkt påverkan på vår bytesbalans genom bl. a. minskat behov av import av olja. Vi underströk senast i motion 1982/83: 112 vikten av att stimulanser ges i syfte att öka användningen av dessa energislag och såg med tillfredsställelse det ökade stödet i syfte att få till stånd förbränningsanläggningar för torv.

Socialdemokraternas djupt avog inställning till användning av skogsavfall för energiändamål är däremot mycket oroande. Tillsammans med torv är skogsenergi det inhemska bränsle som snabbast kan ersätta olja. Tillgången på skogsbränsle för energiändamål är mycket god. Med dagens metoder kan ca 13 miljoner m³f energived tas fram utan att detta inkräktar på skogsindustrins behov. Omkring 1990 kan tillgången på skogsbränsle beräknas ha ökat från ca 13 miljoner m³f till ca 28 miljoner m³f genom att nya för uttag av energived anpassade metoder har hunnit utvecklas. En sådan ökad användning av skogsråvaror för energiändamål innebär – som vi från centerpartiets sida upprepade gånger framhållit – att tillgången på råvara för skogsindustrin ökar genom att vi bättre tar till vara tillgänglig skogsråvara. Rätt utnyttjade kan således våra tillgångar på skogsbränsle kraftigt begränsa importen av kol och olja.

Utnyttjande av inhemska skogsenergi skapar många nya sysselsättningstillfällen. För att tillvarata 1000 m³f har beräknats att hanteringen i alla led motsvarar en arbetsinsats på ett årsverke. Utnyttjande av skogsavfallet för energiändamål skulle således till 1990 kunna ge ca 25 000 nya jobb. Målsättningen i 1981 års energipolitiska beslut var också att vi i slutet på 1980-talet skall ha fått minst 50 000 nya årsarbeten genom den ökade användningen av torv och skogsråvara för energiändamål. Den socialdemokratiska energipolitiken innebär en uppenbar risk för att denna målsättning äventyras.

Utnyttjande av inhemska bränslen för i första hand uppvärmning skapar således stora sysselsättningsmöjligheter. Den socialdemokratiska politiken innebär ökade risker för att vi får ett fortsatt stort beroende av importerad energi.

Olja och kol är importerade bränslen som kräver relativt små arbetsinsat-

ser vid hanteringen inom landet. Import av olja och kol är således samtidigt en import av arbetslöshet eftersom vi då inte kan utnyttja våra inhemska energitillgångar och därmed ge många människor arbete.

Tillgången på inhemska bränslen är som ovan framgått mycket god. Det finns dock stora avsättningsproblem. En fungerande marknad för inhemska bränslen måste byggas upp. Det är i dag stora problem att finna avsättning för all tillgänglig skogsråvara för energiändamål. Mindre än 20% utnyttjas.

I producentledet kan i dag pellets/briketter av växande råvara (biomassa) samt torv och sopor tillverkas till kostnader som är konkurrenskraftiga gentemot olja. Energivärdet i pellets/briketter motsvarande 1 m³ olja Eo1 (dagspris ca 2500 kr./m³) kan tillverkas till ett marknadspris av omkring 1600 kr. Samtidigt är volymen för transport av pellets/briketter ungefär dubbelt så stor som transportvolymen för olja. För flis är exempelvis transportvolymen 12–13 gånger så stor.

En intensiv forskning och produktutveckling har skett vad gäller system för utrustning som rör förbränning av bibränsle inkl. briketter, pellets och pulver. Brännare och pannor torde vara färdigutvecklade inom något eller några år för en allmän användning. Enligt vår mening har staten, landstingen och kommunerna ett stort ansvar att pröva olika lösningar, och vi förordar att stödet till förbränningsanläggningar även skall gälla eldningsanläggningar för skogsbränslen, andra bibränslen och sopor. Kan vi inom ett par år få fram den teknik och utrustning som gör användning av *förädlade skogsbränslen* och gas utvunnen från torv tillgänglig för villaägare i mera allmän omfattning liksom medelstora bränsleförbrukare såsom t. ex. sjukhem, skolor, småindustrier, flerfamiljshus m. fl., får vi ett ekonomiskt fördelaktigt alternativ till oljan vad gäller uppvärmning. En sådan utveckling kan bryta utvecklingen mot en alltmer omfattande eluppvärmning av fastigheter som är ett hot mot våra möjligheter att avveckla kärnkraften i enlighet med folkomröstningens resultat.

Energiinvesteringar inom skogsbruket kan således ge betydande sysselsättningsmöjligheter. Även jordbruket kan på flera sätt bidra till att förbättra Sveriges energiförsörjning och sysselsättningsläge. Exempelvis kan ökad odling av kvävebindande grödor, odling av energigrödor, metanjäsning m. m. ge icke obetydliga tillskott till energiförsörjning. Jordbrukets betydelse för energiförsörjningen diskuteras i en annan motion från centerpartihåll. En sådan satsning på energiproduktion inom jordbruket skulle samtidigt ge ett betydande sysselsättningstillskott.

Det mest påtagliga bidraget på kort sikt till landets energiförsörjning kan omfattande odling av energigrödor ge. I första hand gäller det spannmål och odling av sockerbeter för etanoltillverkning och raps för tillverkning av rapsolja för motorbränsle. Både etanol och rapsolja i väl avvägd inblandning kan användas i betydande kvantiteter utan nämnvärda förändringar av motorer och distributionssystem. Detta innebär att några omfattande investeringar inte är nödvändiga utan möjligheterna att utnyttja råvaran för livsmedelsproduktion kvarstår.

Det är därför förvånande att regeringen i budgetpropositionen föreslår en kraftig höjning av skatten på etrar av såväl etanol som metanol. Såvitt vi kan bedöma är propositionens beräkning av skattebortfallet med nuvarande skatteregler grovt överskattat. En mer realistisk bedömning av bortfallet är ca 80 milj. kr. i stället för 100 milj. kr. Regeringens förslag innebär en uppenbar risk att strävandena att minska användningen av oljeprodukter försvåras. Enligt vår mening bör i stället produktionen och användningen av motoralkoholer stimuleras. Etanol och metanol producerad på inhemsk förnybar råvara bör därför vara skattefri. Metanol och etanol samt alla högre alkoholer och etrar av metanol och etanol bör ha en med bensin per energienhet likvärdig beskattning. Detta förslag begränsar skattebortfallet till ca 30 milj. Kr. Vi förutsätter att regeringen i kommande förslag till energibeskattning av drivmedel utgår från en per energienhet likvärdig beskattning, med undantag för etanol och metanolbaserad inhemsk råvara, som bör vara skattefri. I detta sammanhang vill vi framhålla att de svenska skiffrarna inte bör användas för energiändamål med de kraftiga miljöstörningar nuvarande teknik ger upphov till.

Satsningen på inhemska bränslen får dessutom även stora regionalpolitiska effekter. Nyttillkommande arbetstillfällen lokaliseras i mycket stor utsträckning till regioner med en sviktande arbetsmarknad. Huvuddelen av tillkommande arbetstillfällen skulle komma skogslänen till godo. Satsningar på energiinvesteringar är också svensk industris största möjlighet att få nya marknadsandelar. Bortsett från kärnkraftsområdet torde export av energiutrustning och energiteknik på sikt kunna ge stora fördelar för svensk industri om man bestämmer sig för att satsa på utveckling av teknik för utnyttjande av alternativa energikällor.

Energihushållning

Grundläggande för centerns energipolitik är hushållning med tillgängliga resurser. Energiförsörjningen måste i det längre perspektivet tillgodoses genom utnyttjande av förnybara energikällor och en effektiv användning av tillgängliga resurser. Detta innebär också en strävan att inte använda mer högvärdig energi än vad varje situation kräver. I det "korta" perspektivet är fortfarande den väsentligaste "energikällan" energisparande.

Under centerns tid i regeringsställning satsades stora resurser på att få till stånd ett kraftigt sparande av energi. En tioårig energisparplan lades fast med målsättningen att till slutet av 1980-talet spara 48 TWh. Målsättningen i energisparplanen att spara 3% årligen i bostäder och lokaler har uppfyllts. Det kan inte nog understrykas att denna verksamhet inte får förkvävas genom införande av central kontroll och missriktat byråkratiskt tvång.

Den f. n. goda tillgången på energi får inte förleda statsmakterna att – i en strävan att ersätta olja – stimulera en ohämmad övergång till el med krav på nya storskaliga projekt för att tillgodose det efter hand stigande elbehovet. Såsom redovisas i budgetpropositionen förväntas under 1983 en accelereran-

de ökning av övergång till eluppvärmning i småhus. Denna utveckling kan innebära en kraftig misshushållning med tillgängliga resurser.

Bättre brukande av tillgänglig elkapacitet

Många har en föreställning om att övergång från olja till el alltid sparar mycket olja. I verkligheten kan denna utveckling innebära att en stor eleffekt låses upp samtidigt som mycket litet olja ersätts.

Om inte åtgärder mycket snabbt vidtas för att effektivisera vårt sätt att ersätta olja med el, så kommer onödiga investeringar att kosta elkonsumenterna miljarder i framtiden.

För bostadsuppvärmning krävs mycket varierande effekt (kapacitet) beroende på utetemperatur, vindförhållanden m. m. För varmvattenproduktion behövs 10–15% av den effekt som krävs för uppvärmning under kalla vinterdagar.

I ett välisolerat och tätt hus är ändå energiförbrukningen för tappvarmvatten ungefär lika stor som för uppvärmning räknat per normalår. Av detta framgår att stor del av effekten för uppvärmning används bara ett fåtal timmar per år och motsvarar därför en mycket liten energimängd.

Utbyggnaden av elnätkapacitet kostar stora pengar. Vattenfalls investeringsbudget domineras av kostnader för utbyggnaden av elnätet, över 1,7-miljarder 1983/84. Elnätet måste dimensioneras efter den kapacitet som behövs den kallaste vinterdagen.

Det borde vara en självklarhet att inte låsa upp och slösa bort denna kapacitet i topeffekter som ger en mycket liten oljeersättning. För att utnyttja elkapaciteten optimalt och ersätta så mycket olja som möjligt, måste ett jämnare utnyttjande av elströmmen under hela året ske. Man bör undvika att använda elström för kortvariga stora effektbehov.

För att styra detta måste eltaxan efter hand ansluta bättre till den faktiska kostnaden för aktuell elströmsleverans. Det krävs en vidareutveckling av den kostnadsanpassade taxa som Vattenfall m. fl. har börjat att tillämpa.

Fjärrvärme

Utbyggnad av flexibla fjärrvärmenät, anpassade till låga driftstemperaturer, i därför lämpade tätortsområden är enligt centerns mening en riktig framtidsinvestering och ger möjligheter till en effektiv användning av tillgänglig energi.

Det kan dock inte nog betonas vikten av att tillkommande fjärrvärmeanläggningar redan från början ges den utformning att de passar för alternativ energiproduktion. Målsättningen med fjärrvärmeutbyggnaden måste vara att öka handlingsfriheten och möjligheterna att använda billig miljövänslig energi. Utvecklad värmepumpsteknik, lägre vattentemperaturer kommer att möjliggöra lönsamma satsningar på solenergi redan under 1980-talet. Fjärrvärmenät som inte fyller kraven på anpassbarhet till nya energiformer kommer sannolikt inte att kunna konkurrera med fastighetsanknutna upp-

värmineralternativ och kommer därför ganska snart att av den enskilde fastighetsägaren upplevas som en lösning till ett alltför dyrt uppvärmningsalternativ. Detta kommer att skapa motsatsförhållande och leda till besvärande dubbelinvesteringar.

Rätt utformad kommer fjärrvärmens att kunna utnyttja även fastighetsanknuten spillvärme och ha möjligheter att minimera förluster i kulvertssystem m. m. så att konkurrenskraften i allmänhet blir god.

Centern anser det därför väsentligt att riktlinjerna för stöd till utbyggnad av fjärrvärmesät enligt proposition 1982/83: 50 omprövas enligt de riktlinjer som anges i denna motion och centerns motion 1982/83: 112.

Energihushållning i befintlig bebyggelse

Regeringen har i budgetpropositionen aviserat bestämmelser om obligatorisk besiktning av alla fastigheter med möjligheter att ålägga fastighetsägarna att vidta lämpliga energisparåtgärder.

En sådan hård styrning av energisparåtgärderna i befintlig bebyggelse innebär såväl stora risker för en kostnadskrävande byråkratisering som en omfattande passivisering av fastighetsägarna.

Det kan konstateras att egnehemsägare, som direkt har fördel av att vidta energisparåtgärder, har gjort det i mycket stor omfattning. Resultatet skulle inte ha blivit bättre genom central styrning, men kostnaden blivit betydligt högre.

Ett problem i dag är att många hyresvärdar inte kan påräkna någon ekonomisk fördel av energisparåtgärder. De löper t. o. m. ibland risken att inte ens få täckt sina kapitalkostnader. Det är också i denna typ av flerfamiljshus som eftersläpningen av energisparåtgärder är störst.

Det är viktigt att både hyresvärdarna och hyresgästerna har ekonomisk fördel av att hushålla med energin. Principerna för hyressättningen måste anpassas efter detta.

Eftersom dagens bränslepriser möjliggör många lönsamma investeringar i hushållning och återvinning skulle det ta på ett aktivt sätt stimulera energisparverksamheten och öka sysselsättningen inom hela byggsektorn.

Centern anser att detta är ett långt effektivare sätt än ökad central styrning och att såväl hyresgäster som hyresvärdar har fördel av detta.

Energiförsörjning

Energiförsörjningen måste i det långa perspektivet tillgodoses genom utnyttjande av förnybara energikällor och en effektiv hushållning och användning av tillgängliga resurser. Effektiviteten vid utnyttjande av såväl bränslen som el har hitintills varit en alltför försummad faktor i energipolitiken. Allmänt gäller att t. ex. värmepumpar, solvärme och spillvärme utnyttjas effektivare ju lägre temperatur som erfordras i värmesystemen. Lågtemperatursystem är nödvändiga om vi på ett effektivt och lönsamt sätt skall kunna utnyttja de alternativa energikällorna i t. ex. fjärrvärmesystemen.

Under 1980-talet måste vi samtidigt som en effektivisering av energi- och effektanvändningen sker styra över energianvändningen mot inhemska energislag för att minska vårt stor oljeberoende. En massiv övergång till kol som socialdemokraterna uppenbarligen eftersträvar är ingen lösning eftersom även kolet måste importeras. Vi måste i stället se till att ta tillvara de stora resurser av inhemska bränslen, t. ex. torv och skogsavfall, som finns och utnyttja dessa tillgångar för värmeproduktion i första hand.

Ett uppenbart hot mot strävandena att få till stånd denna utveckling är den stora elproduktionskapacitet som f. n. finns. Ersätts olja med el i en stor omfattning finns stor risker för att beslutet om avveckling av kärnkraften försvåras eller förhindras.

Av budgetpropositionen framgår att något utrymme för byggande av ny elproduktionskapacitet i form av mottrycksproduktion under 1980-talet inte finns. På sikt kan även detta innebära svårigheter att genomföra avvecklingen av kärnkraften. Kraftföretagen bedömer att elbehovet 1985 är ca 114 TWh inkl. förluster (1981 års prognos). Denna prognos ligger nära vad vi från centern 1975 bedömde att utvecklingen skulle bli. Detta kan jämföras med kraftföretagens prognos från år 1972 på 200 TWh för elanvändningen 1985 – en prognos som i alltför hög grad fick styra 1975 års energipolitiska beslut. Skillnaden i prognoserna är ca 85 TWh – mer än hela kärnkraftsprogrammet.

Den felaktiga bedömningen av elbehovets utveckling, som socialdemokratiska regeringen gjorde, har medfört att elströmmen måste avsättas till ändamål där mer lågvärdiga energikällor i stället bör användas. Därigenom riskerar de alternativa energikällorna, som torv, skogsavfall, halm, sopor etc. att konkurreras ut. Det kan således enligt vår mening inte accepteras att olja ersätts med el för uppvärmning på det sätt som förutsätts i budgetpropositionen. I en kortsiktig överskottssituation bör inriktningen vara att exportera mera el. Vi förutsätter att de kommande förslagen om styrmedel på energiområdet ges en sådan inriktning som stimulerar energihushållning samt användning av inhemska bränslen för uppvärmning i stället för el, kol och olja.

Det energipolitiska beslutet våren 1981 innebar också en satsning utan tidigare motstycke på såväl energihushållning som introduktion, forskning och utveckling av alternativa energikällor. Under socialdemokratiens tidigare regeringsinnehav hade praktiskt taget allt utvecklingsarbete blivit eftersatt när det gäller att utnyttja olika former av skogsenergi, torv, sol och vind. Sverige satsar i dag mer än något annat land i världen räknat per person på forskning kring de förnybara energikällorna. Större delen av dessa insatser görs för att få fram teknik för att utnyttja energikällor som sol, vind, torv och biomassa. Stora resurser satsas också för att få fram miljövänlig teknik för kol och för energibesparing i industri och bostäder. Det är dock en självklarhet att ytterligare insatser måste göras. Framför allt vill vi här understryka det icke obetydliga tillskott till vår energiförsörjning solen rätt utnyttjad kan ge.

Solenergi

Sverige har en yta på ungefär 450000 km². På denna yta infaller årligen ungefär 3 000 gånger så mycket solenergi som behövs för uppvärmningsändamål. För att kunna utnyttja denna energi måste solenergin omvandlas till t. ex. värme. I denna process kan vi räkna med en verkningsgrad på ca 30%. Utgår man från denna verkningsgrad så kan konstateras att behövlig solfångaryta är ungefär 1% av Sveriges yta.

När man på allvar för fem till tio år sedan började utveckla teknik för att utnyttja solenergi i Sverige utgick man i första hand från vad som gjordes i utlandet och importerade den tekniken till Sverige.

Den tekniken var anpassad till helt andra klimatförutsättningar än Sveriges. Detta är en av anledningarna till att flera solenergiprojekt haft stora problem när det gäller utnyttjandet av solenergi.

I dag finns det teknik som är resultat av helt svenska tankegångar och bygger på svensk teknik och materialutveckling. Denna teknik skiljer sig markant från den teknik som i dag utnyttjas i utlandet.

Solfångaren betraktas inte som en separat del av huset, utan som en integrerad del av huset. Målsättningen är att det skall vara lika enkelt och naturligt att bygga en solfångare som att bygga ett tak.

Denna solfångare fungerar också som tak, den ger klimatskärm dvs. regn- och vindskydd och kan bära sig själv mellan de balkar som finns i takkonstruktionen. Med denna teknik är det möjligt att höja verkningsgraden på solfångarna samtidigt som kostnaderna minskar till en bråkdel. Dessa radikalt sänkta kostnader gör att solenergin redan i dag under vissa förutsättningar kan vara ett ekonomiskt vettigt alternativ.

All värmeförsörjning kräver omfattande investeringar. När investeringar är gjorda övergår de till att vara en fast kostnad och nya uppvärmningsalternativ har att konkurrera mot den kvarvarande rörliga kostnadsdelen.

Solenergin kommer med den här nämnda tekniken i första hand att vara intressant som basenergi för att få en fördelaktig fördelning av kapitalkostnaderna. Solenergin kommer alltså att konkurrera med kolet. Investeringar som låser fast oss i ett alltför omfattande kolberoende kommer i hög grad att försena utvecklingen av teknik för billig solenergi, då den kommer att i hög grad få konkurrera med enbart kolets bränslekostnad.

I dag kan många och lönsamma investeringar göras i värmepumpsteknik, lägre drifttemperaturer och energihushållning. Detta främjar en satsning på billig solenergi och bör därför prioriteras långt före satsning på koleldning.

En djärv framtidssatsning på billig solenergi bör ge ett försprång i kunskap och produktionsteknik som kan betyda mycket för att förbättra vår ekonomi och sysselsättning.

De ändliga energikällorna

I något avseende står de energikällor som utvecklats och i huvudsak utnyttjas i motsats till våra strävanden att skapa en god miljö. Användningen

av kärnenergi är ett fruktansvärt hot mot människor och miljö. Användning av olja och kol innebär påfrestningar på såväl naturmiljö som ekonomi. En ohämmad exploatering av vattenkraften riskerar att förstöra stora miljövärden.

Vattenkraft

Vattenkraften är tillsammans med skogsråvara och torv de energikällor som sannolikt under överskådlig tid kan ge de största bidragen till vår energiförsörjning förutsatt att vi tar hänsyn till kraven som en god miljö ställer. Den fortsatta utbyggnaden av vattenkraften måste vara försiktig och miljöanpassad. Det är viktigt att ta till vara de tillskott de små vattenkraftverken och vad effektiviseringar och utbyggnad i redan exploaterade älvar kan ge. Centern kan således inte acceptera att en exploatering sker av de fyra utbyggda, stora älvarna och förutsätter att de riktlinjer som beslutats för vattenkraften ligger fast.

Kol

Såsom vi senast framhöll i motion 1982/83: 112 innebär de forcerade kolprogram som socialdemokraterna vill genomföra såväl betydande ekonomiska risker som miljörisker. Kol är en importerad energikälla som endast bör utnyttjas när övriga inhemska möjligheter uttömts.

Samhällets åtgärder bör som ovan framhållits inriktas på att stödja inhemska bränslen, värmepumpar etc., inte ökad användning av kol. Det innebär att prisrelationerna måste vara sådana att inhemsk energi gynnas i förhållande till importerade bränslen. Priset på kol skall således relateras till torv och skogsavfall, inte till olja. Vi förutsätter att kommande förslag om energibeskattningen har denna inriktning och inte gynnar kolintroduktionen på bekostnad av inhemska bränslen.

På längre sikt är det vidare sannolikt att kol till betydande del kommer att utnyttjas i flytande form, där reningsprocessen ägt rum innan kolet förbränns. Omfattande investeringar i kolanvändning bör anstå tills vi fått bättre teknisk och ekonomisk kunskap om hur flytande, renat kolbränsle kan användas i befintliga oljeanläggningar. Den nuvarande socialdemokratiska regeringspolitiken, med en omfattande satsning av kol på bekostnad av utnyttjandet av inhemsk energi, riskerar att leda till stora ekonomiska felsatsningar. Till yttermera visso skall nu investeringarna i kolanläggningarna ske utan att en nödvändig närmare precisering av miljökraven för kolanvändning lagts fast. Uppenbarligen i brist på något egentligt miljöintresse hänvisas nu till kommande utredningsförslag.

Det bristande intresset för miljön som socialdemokraterna visar är uppseendeväckande men inte oväntat med tanke på partiets agerande när man tillsammans med moderaterna avvisade mittenregeringens förslag till skärpta miljökrav.

Enligt vår mening bör därför regeringen snarast presentera förslag om

skärpta miljökrav för användning av kol i syfte att bl. a. minska utsläppen av svavel.

Olja

Det är en nödvändighet att användningen av olja av både ekonomiska och miljöskäl kraftigt minskas. Nedgången i användningen av olja har varit mycket betydande som en följd av bl. a. de åtgärder som vidtagits under centerns tid i regeringsställning och den internationella prisutvecklingen.

I budgetpropositionen föreslås en ytterligare höjning av den särskilda avgiften på olja med 15 kr./m³. Priset för eldningsolja I är f. n. ca 2500 kr./m³. Priset höjdes drastiskt genom delvalveringen och ligger i dag väsentligt högre än den 2-procentiga realprisutveckling som riksdagen uttalat sig för. Det är därför inte rimligt att ytterligare fördyra oljan genom en höjning av oljeavgiften. Vi yrkar således avslag på förslaget att höja oljeavgiften med 15 kr./m³. De åtgärder som föreslås finansierade genom avgiften bör i stället finansieras av oljeersättningsfonden.

I en annan motion från centerpartihåll har även påtalats vikten av att justera bestämmelserna för oljelagring så att övergången från olja till användning av andra inhemska bränslen stimuleras.

Kärnkraft

Enligt centerpartiets mening borde det ha varit möjligt att med en målmedveten politik avveckla kärnkraften under en tioårsperiod om avvecklingen inletts tidigare och innan beroendet blev alltför stort. Av miljö- och säkerhetsskäl borde politiken ha inriktats för detta. I likhet med alla andra partier har centerpartiet förklarat sig berett respektera det utslag folkomröstningen i mars 1980 gav. Mot denna bakgrund skall kärnkraftsavvecklingen utgå från att högst tolv reaktorer byggs och drivits längst till år 2010. Enligt riksdagens beslut kan inte värmereaktorer och bldreaktorer komma i fråga.

Centerpartiet inriktar sitt arbete för kärnkraftens avveckling på att stimulera energihushållning och utvecklandet av alternativa energikällor. Vår strävan är att inga bindningar, utöver dem som folkomröstningsutslaget föranleder, skall ske till kärnkraft.

Detta har bl. a. inneburit att:

- I september 1980 avslogs vattenfallsverkets ansökan att bygga en 800 kV-ledning från Forsmark av bl. a. miljö- och hälsoskäl.
- Staten har avstått från att ställa sig som garant för en hetvattentunnel från Forsmark (tredje aggregatet) till Storstockholm. Därmed är det nu sannolikt att detta kärnkraftsprojekt aldrig kommer att realiseras. Storstockholms energiförsörjning kommer sannolikt att lösas enligt de riktlinjer centerpartiet förordat främst med utnyttjande av stora värmepumpar.
- Centerpartiet har i riksdagen krävt ett förbud mot uranbrytning och prospektering enbart efter uran i Sverige.

Även om brytning av uran i Sverige f. n. inte är aktuell så bör enligt vår mening ett lagfäst förbud införas i syfte att förhindra att något ytterligare led i kärnbränslecykeln utförs inom landet. Ett lagfäst förbud mot att exportera kärnkraftsreaktorer och reaktorteknologi bör dessutom införas. Enligt vår uppfattning kan inte någon garanti erhållas för att civilt utnyttjande av kärnkraften inte leder till militär användning. Att motverka kärnvapenspridningen måste vara en av de viktigaste uppgifter Sverige har i det internationella arbetet, och vi bör därför inte medverka till ökade spridningsrisker genom export av kärnkraft.

Slutförvaring av det utbrända högaktiva avfallet

I de riktlinjer för energipolitiken som lades fast våren 1981 understryks att andra lösningar än de som presenterats i ansökningarna enligt villkorslagen seriöst måste studeras. Detta för att bl. a. vidga den kunskap som erfordras för att göra det möjligt att fatta ett definitivt beslut om val av hanterings- och förvaringsmetoder. En särskild nämnd inrättades den 1 juli 1981, vars uppgift är att utöva tillsyn och kontroll av hanteringen av det radioaktiva avfallet samt följa forskningen och ta nödvändiga initiativ. Nämnden bör få en parlamentarisk sammansättning, med hänsyn till dessa frågors stora betydelse.

Enligt centerens uppfattning är det av stor betydelse att riksdagens beslut i alla avseenden fullföljs. Villkorslagen ger utrymme för att pröva metoder för direkt förvaring av det utbrända kärnbränslet. Enligt centerens uppfattning uppfyller inte de s. k. KBS-metoderna de krav som villkorslagen uppställer för att den slutliga förvaringen av det utbrända kärnbränslet skall kunna anses vara helt säker. Det fortsatta arbetet bör därför ges en ny inriktning.

Förstärkta resurser bör därför anvisas för forskningsinsatser med syftet att presentera en tillförlitlig metod för slutförvaring av det utbrända kärnbränslet utan föregående upparbetning. Det är viktigt att detta arbete kan ske i samhällets regi med ett avgörande inflytande från den ovan angivna nämnden. Kärnkraftsföretagen bör själva finansiera forskningen genom den fond som reserverats för att betala hanteringskostnaderna för det radioaktiva avfallet och kommande rivning av kärnkraftverk.

Avgiften till fonden föreslås i budgetpropositionen vara oförändrad 1,7 öre/kWh. Sannolikt har de framtida kostnaderna för hantering av det utbrända kärnbränslet och rivning av kärnkraftverk underskattats. Enligt vår mening bör därför avgiften åtminstone räknas upp minst motsvarande aktuell kostnadsutveckling för att de ekonomiska resurserna för dessa ändamål inte skall urholkas.

Enligt centerpartiets mening bör upparbetning av utbränt kärnbränsle inte förekomma. Teknikutvecklingen förstärker sambandet mellan de "siamesiska tvillingarna", kärnkraften och kärnvapnen. Uranbrytning, kärnkraftsanvändning och upparbetning av det utbrända bränslet leder i värsta fall vidare till kärnvapenframställning och ytterligare kärnvapenspridning.

Socialdemokraterna säger sig visserligen vara mot upparbetning numera, men är tydligen inte beredda att ta de praktiska konsekvenserna genom att stoppa utsklepning ur landet av utbränt kärnbränsle. Därmed är deras tal mot upparbetning inte mycket värt. Ett utskleppningsförbud förhindras inte av villkorlagen och kan beslutas med stöd av atomenergilagen. Denna möjlighet har i praktiken redan utnyttjats av den första trepartiregeringen genom beslut den 22 december 1977. Folkpartiregeringens ja-beslut enligt villkorlagens idrifttagning av reaktorer i juni – juli 1979 tar inte heller bort handlingsmöjligheterna för den nuvarande regeringen.

Om socialdemokraterna har någon reell vilja att förhindra upparbetning så finns alla formella möjligheter tillgängliga. Det finns dessutom möjligheter att inom landet öka kapaciteten för att lagra det utbrända bränslet. Regeringsbeslutet den 5 januari 1983 att ge tillstånd att föra ut bestrålat bränsle är därför obegripligt. Från centerns sida anser vi att upparbetning av utbränt kärnbränsle inte skall komma i fråga och förutsätter att atomlagstiftningskommittén beaktar detta i sitt arbete.

Ersättning med anledning av försenat idrifttagande av Forsmark 3

Enligt överenskommelse mellan staten och Forsmarks kraftgrupp AB skall staten ersätta FKA för förluster genom minskad produktion till följd av att byggandet och därmed idrifttagningen av Forsmark 3 blivit försenad. Efter förhandlingar om ersättning har en ny överenskommelse träffats den 5 november 1982 mellan statens och FKA:s förhandlare att gälla under förutsättning av riksdagens godkännande.

Den elproduktion som – vid kortvariga toppbelastningar eller vid driftstörningar i den ordinarie produktionen – brukar produceras med hjälp av gasturbin kan knappast ersättas med kärnkraftsel och bör därför inte ingå i beräkningen.

Forsmark 3 beräknas ha försenats 32 månader. Detta innebär att betydligt mindre belopp var investerat i Forsmark 3 i oktober 1982 på grund av förseningen än om F3 vid denna tidpunkt hade varit klar att ta i kommersiell drift. Självklart innebär detta en lägre räntekostnad. Räntan bör betraktas som en rörlig kostnad intill dess betalning erlagts till entreprenör eller motsvarande. Om denna lägre räntekostnad adderas till övriga rörliga kostnader enligt överenskommelsen är det högst osannolikt att FKA gör några ersättningsberättigade förluster under 1982 och 1983.

Enligt vår mening bör förnyade förhandlingar upptas med FKA med utgångspunkt från här framförda synpunkter och i avvaktan på resultatet av dessa förhandlingar bör riksdagen inte anvisa några pengar.

Organisationsfrågor m. m.

Enligt den dåvarande regeringens förslag i proposition 1980/81: 90 skulle myndighetsorganisationer på energiområdet bestå av tre myndigheter, statens energiverk, energiforskningsnämnden och oljeersättningsfonden.

I budgetpropositionen 1982 lade den dåvarande regeringen fram förslag till organisation och resurser för de ovannämnda myndigheterna.

Riksdagens beslut våren 1982 innebar att energiforskningsnämnden som planerat kunde påbörja sin verksamhet den 1 juli 1982. Däremot innebar beslutet vad avser energiverket och oljeersättningsfonden att socialdemokraterna fick majoritet för, dels att försena inrättandet av verket ett år, dels att oljeersättningsfonden skulle inordnas i energiverket.

I såväl proposition 1982/83: 50 som i budgetpropositionen har föreslagits att nya organ skall insättas på energiområdet. En särskild delegation med eget kansli för upphandling på energiområdet har beslutats. En särskild fond för stöd till anordningar i syfte att minska svavelutsläpp inrättas.

Samtidigt läggs i budgetpropositionen förslag om att oljeersättningsfonden skall inordnas i energiverket. Den socialdemokratiska energipolitiken vad avser myndighetsorganisationer på energiområdet ger således ett mycket förvirrat intryck.

Enligt vår mening bör den myndighetsorganisation på energiområdet inrättas som ursprungligen var planerad. Oljeersättningsfonden bör förbli en egen myndighet, och upphandlingsdelegationen samt fonden för stöd till investeringar för minskad miljöpåverkan vid koleldning behövs inte.

De uppgifter som tillkommer dessa organ bör ges till oljeersättningsfonden. Fonden bör samtidigt omorganiseras och ges direktiv som vidgar fondens kompetensområde så att de nya stödmöjligheterna kan utnyttjas på rätt sätt. Fonden bör samtidigt ges ett förstärkt parlamentariskt inslag. Vi förutsätter även att energiverket ges en parlamentariskt sammansatt styrelse.

Beträffande lokalisering av energiverket och oljeersättningsfonden kan inte accepteras att dessa lokaliseras till Stockholmsområdet. Enligt vår mening bör myndigheterna lokaliseras till Nyköping, i enlighet med tidigare givna löften att staten skall ge ersättningssysselsättning för de militära anläggningar som där lagts ned.

I detta sammanhang vill vi även på nytt framhålla att statens åtgärder visavi kommunerna skall vidtas i samarbete och samverkan med kommunerna och inte genom diktat. Den socialdemokratiska energipolitiken innebär en återgång till en topstyrd och centralistisk energipolitik. Vi förutsätter att den proposition som aviseras beträffande storstädernas värmeförsörjning utgår ifrån kommunernas rätt att själva sköta sin värmeförsörjning och inte åsidosätter och ifrågasätter berörda kommuners vilja att lösa sina problem.

Hemställen

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs*

1. att riksdagen godkänner de riktlinjer för en decentralistisk energipolitik som redovisas i motionen,
2. att riksdagen som sin mening uttalar att de positiva sysselsättningseffekter som satsningen på inhemska bränslen innebär skall tillvaratas i enlighet med vad som anförts i motionen.

*Se även motionerna 1982/83: 1101–1103.

3. att riksdagen beslutar att stöd till förbränningsanläggningar eldade med skogsbränsle, andra bibränslen och sopor skall utgå enligt samma grunder som gäller för anläggningar eldade med torv,
4. att riksdagen i övrigt beaktar vad som anförts i motionen beträffande energisektorns sysselsättningseffekter,
5. att riksdagen ansluter sig till de riktlinjer för flexibla och för låga vattentemperaturer anpassade fjärrvärmenät som redovisas i motionen samt att riksdagen beslutar att villkoren för stöd till fjärrvärmeutbyggnader anpassas efter dessa riktlinjer,
6. att riksdagen uttalar att energipolitiken ges en sådan inriktning att möjligheterna att med hjälp av svensk teknik och produktion förbilliga användningen av solenergi underlättas enligt de riktlinjer som anges i motionen,
7. att riksdagen ansluter sig till de riktlinjer för kolanvändningen som föreslås i motionen, vilka innebär att nyttjande av solenergi, inhemska bränslen, tillvaratagande av spillvärme och energihushållning prioriteras före kolanvändning,
8. att riksdagen avslår förslagen i proposition 1982/83: 100 i den del som avser höjning av den särskilda oljeavgiften med 15 kr./m³,
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande inriktningen av arbetet för att nå en betryggande slutförvaring av det utbrända kärnbränslet,
10. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning om förbud mot inhemsk uranbrytning och prospektering av uran,
11. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning om förbud mot svensk export av kärnkraftsreaktorer och reaktorteknologi,
12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att avgifter för att täcka kostnaderna för avveckling och rivning av kärnkraftverk skall räknas upp motsvarande minst aktuell kostnadsutveckling i enlighet med vad som anförts i motionen,
13. att riksdagen avslår proposition 1982/83: 101 i den del som rör ersättning om 140 milj. kr. för försenad idrifttagning av reaktorn Forsmark 3,
14. att riksdagen avslår proposition 1982/83: 100, bil. 14, i den del som rör ersättning om 200 milj. kr. för försenad idrifttagning av reaktorn Forsmark 3,
15. att riksdagen som sin mening uttalar att nya överläggningar bör upptas med Forsmarks kraftgrupp AB (FKA) med utgångspunkt från vad som anförs i motionen,
16. att riksdagen uttalar att oljeersättningsfonden bör förbli särskild myndighet och ges de föreslagna direktiven och uppgifterna som

- förordas i motionen samt föreslås ges ett förstärkt parlamentariskt inslag,
17. att riksdagen uttalar att energiverkets styrelse skall vara parlamentariskt sammansatt,
  18. att riksdagen med avslag på proposition 1982/83: 100 i den del som rör lokalisering av energiverket uttalar att energiverket och oljeersättningsfonden bör lokaliseras till Nyköping.
  19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande kommunernas självbestämmande över sin värmeförsörjning.

Stockholm den 24 januari 1983

THORBJÖRN FÄLLDIN (c)

KARIN SÖDER (c)

OLOF JOHANSSON (c)

RUNE GUSTAVSSON (c)

NILS G. ÅSLING (c)

ARNE FRANSSON (c)

KJELL A. MATTSSON (c)

CLAES ELMSTEDT (c)

TAGE SUNDKVIST (c)

BRITTA HAMMARBACKEN (c)

KARL BOO (c)

GUNILLA ANDRÉ (c)

ANDERS DAHLGREN (c)

GUNNEL JONÄNG (c)